

O UTICAJU ISLAMSKE UMJETNOSTI NA PRAVOSLAVNU U BOSNI I HERCEGOVINI

I

Život Srba pod stranom vlašću odvijao se u znaku oponašanja preuzete tradicije. Srpska obnova koja je počela poslije uspostavljanja Pečke patrijaršije 1557. godine, protekla je u oživljavanju srednjovjekovnih oblika i duha. U graditeljstvu, slikarstvu i raznim izrazima pismenosti, autori novih djela, nastojeći da duh srpskog naroda sačuvaju od svakog otuđenja, ponavljali su viđeno u preuzetoj baštini.¹⁾

Vaspostavljana patrijaršija brzo je postala osnova sređivanja prilika u srpskom narodu. Srbi su u ovom vremenu imali svoju renesansu koja nije tražila i otkrivala novo, nego je značila vraćanje nekadašnjim srpsko-vizantijskim vrijednostima. Obnovljena patrijaršija imala je preko četrdeset eparhija i, zauzimajući svojom jurisdikcijom ogromno područje, duhovno je upravljala cijelim srpskim narodom, bez obzira na granice tuđih država koje su ih dijelile. Opravka starih i gradnja novih bogomolja, dobila je zamah širokog pokreta, koji je pored ostalog, značio pojavu novog razdoblja u povijesti srpske umjetnosti. Međutim, umjetničke forme i duh te umjetnosti, bili su, u suštini, imitacija srednjovjekovnih spomenika.²⁾

Podimo od arhitekture. Značajno svojstvo srpske arhitekture pod Osmanlijama jeste da ona traje samostalno, da isključivo prati svoje unutrašnje opredjeljenje oslonjeno na tradiciju i da je ostala do kraja po strani od onoga što se zbivalo u zvaničnoj arhitekturi vladajućeg sloja, iako je to graditeljstvo bilo moćnije u svakom pogledu.³⁾

---

1) Samardžić R., *Ideje za srpsku istoriju*, Beograd, 1989. 72-73
(Samardžić R., *Ideje*).

2) Isto, 12.

3) Šuput M., *Srpska arhitektura u doba turske vlasti 1459-1690*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Posebna izdanja, knj. DLIX, Odeljenje istorijskih nauka, knjiga 10. Filozofski fakultet u Beogradu, Institut za istoriju umetnosti, Studije 5, Beograd 1984., 101
(Šuput m., *Srpska arhitektura*).

Ovakvom odnosu prema islamskoj umjetnosti u vremenu o kojem je riječ (XVI-XVII stoljeće), svakako je mnogo doprinijela okolnost što je srpska arhitektura tog razdoblja bila monaška i manastirska. Ona je trajala i obnavljala se u posebnim okvirima, odvojena od života u osmanskim gradovima te time lakše nastavljala tradiciju i u tome istrajavala. Tako srpska sakralna arhitektura nije imala ni prilike ni potrebe da se prilagođava onome što se događalo u gradu, niti da od grada primi znatnije uplive.⁴⁾

Međutim, ni srpsko kulturno biće nije za svagda moglo ostati netaknuto u svojoj civilizacijskoj osami. Islamski kulturni uticaji kao prethodnica osmanske uprave, već su prije počeli zapljuskivati naše graditeljstvo. Na primjer, jaki islamski uplivi konstatovani su na arhitekturi i zidnoj ornamentici moravske škole XIV-XV stoljeća u Srbiji, a na Šćepan-Polju, na sastavu Tare i Pive, još uvijek postoji mauzolejna kupolna crkva vlasteoske familije Kosača, iz XV stoljeća, na kojoj su orijentalni uticaji našli odraz, kako na brojnim lukovima, tako i na konstrukciji veoma niske, a široke kupole. Ova bogomolja je, bez svake sumnje, morala nastati prije osvajanja ovog područja, ali su je ipak gradili majstori koji su, itekako dobro poznavali graditeljstvo džamija, a može biti da su neke od njih i podigli.⁵⁾

Načinjanje srpske hermetičnosti na prostoru srpsko-pravoslavne crkvene jurisdikcije ispoljit će se najviše u Bosni XVI stoljeća, pod uticajem velike Gazi Husrevbegove građevinske epohe. Elementi islamske umjetnosti se očituju na crkvenim građevinama toga vremena: Ozrenu, Tamni, Papraći, Lomnici, Moštanici i drugim, a unosili su ih oni isti majstori koji su bili naviknuti na te specifične forme zahvaljujući istovremenom angažovanju i pri podizanju islamskih bogomolja na našim prostorima.⁶⁾

Islamski uticaji kod pravoslavnih spomenika u Bosni koji su izvedeni u postojanijem materijalu - kamenu i opeci - mogu se pratiti ne samo u danima neposredno po njenom padu pod Osmanlije, već tokom cijelog XVI, pa i u nekim decenijama XVII stoljeća. Na svima njima se ogledaju uticaji islamske arhitekture i njenih plastičnih elemenata, počev od starih kamenih svjećnjaka Stare srpske crkve u Sarajevu, čiji se ostaci danas čuvaju u zbirci Muzeja ove bogomolje.

---

4) Isto, 101.

5) Kajmaković Z., Oko problema datacije pravoslavnih manastira u sjeveroistočnoj Bosni sa posebnim osvrtom na Papraču, Naše starine, Godišnjak Zavoda za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine XIII, Sarajevo 1972, 162-163. (Kajmaković Z., Oko problema).

6) Mazalić Đ., Novosti iz Lomnice, Naše starine, Godišnjak Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti N.R. Bosne i Hercegovine II, Sarajevo 1954., 227 Mazalić Đ., Novosti; Andrejević A., Prilog proučavanju islamskih uticaja na umetnost XVI i XVII veka kod Srba u Sarajevu i Bosni. Muzej grada Sarajeva, Prilozi za proučavanje istorije Sarajeva, Godina I, knjiga I, Sarajevo 1963., 70.

(Andrejević A., Prilog).

Svjecnjaci bi mogli poticati iz druge polovine XV stoljeća, jer „pošto se na tom istom kamenu još otimaju o prvenstvo, ili bolje rekuć za opstanak, stara srednjovjekovna bosanska i nova islamska ornamentika, jasno je da je to bilo u prvo vrijeme ili da se bolje izrazmo u prvoj turskoj građevinskoj epohi u Sarajevu (Gazi Isa-begovoj), koja pada u drugu polovinu XV stoljeća.“⁷⁾

Stara kamena krstionica Stare srpsko-pravoslavne crkve u Sarajevu iz istog Muzeja, može se datirati u sredinu XVI stoljeća. Najbliže sličnosti njenom glavnom dekorativnom motivu - trouglastim površinama - nalaze se površine istaknute na kapitelima stubova Ferhadije džamije u Sarajevu, nekim nišanima po sarajevskim muslimanskim grobljima i dovratnicima portala ozrenske crkve. Pored njih ovaj motiv imaju i portali manastirskih crkava Moštanice i Sv. Trojice na Ovčaru.⁸⁾

Kameno korito stare česme Stare srpske crkve u Sarajevu na sebi nosi elemente saracenske dekoracije. Njegova prednja produžena strana je osim pravilnih vertikalnih zaseka ukrašena i sa tri plitko usječena islamska luka. Isti takvi lukovi nalaze se i na sarajevskoj Ali-pašinoj džamiji podignutoj sredinom XVI stoljeća, a i na carskim dverima same Stare crkve sarajevske iz druge polovine XVI stoljeća.⁹⁾

Mnogi konstruktivni i dekorativni elementi u arhitekturi manastira Moštanice pod Kozarom nose obilježje islamskog graditeljstva, čime se ova bogomolja posebno odvaja od svih ostalih crkava u Bosni u kojima je uticaj islamske arhitekture mnogo manje izražen. Njena prostrana priprata, nastala istovremeno sa naosom, podijeljena je sa sedam prelomljenih lukova na šest traveja i po svojoj plastičnoj dekoraciji skoro odgovara izgledu kakvog zatvorenog trema onovremenih džamija.¹⁰⁾

Mada je osnovna arhitektonska koncepcija crkve manastira Ozrena kod Maglaja izvedena u duhu tradicije naše srednjovjekovne crkvene arhitekture, ovdje se ipak osjeća stogodišnje prisustvo Osmanlija u Bosni i uticaj islamskog neimarstva na domaće majstore koji su učestvovali i u izgradnji islamskih građevina namijenjenih kultu ili opštim kulturnim potrebama u duhu ishodišta te kulture na islamskom Istoku. To se u ozrenskoj bogomolji naročito ogleda u prelomljenim lukovima arhivolti koje podržavaju svodove i u vitičasto šiljatim vrhovima nekih prozora i niša u unutrašnjosti crkve.¹¹⁾

---

7) Andrejević A. Prilog, 58. nap. 28.

8) Isto, 58.

9) Isto, 59.

10) Isto, 61; Šuput M., *Srpska arhitektura*, 83, 98.

11) Kašić D., *Manastir Svetog Nikole*, Ozren, Izdanje pravoslavne eparhije u Tuzli, Izdaje Eparhijski upravni odbor u Tuzli, Beograd 1982, 57.

(Kašić D., *Manastir Ozren*).

Crkva manastira Lomnice, sjeverno od sela Šekovića kod Vlasenice, u osnovi je bazilika, presvođena poluoblíčastim svodom, sa narteksom, niskom apsidom i kupolom islamskog tipa koju drže četiri zidana pilastra. Kupola se oduvijek nalazila pod krovom.¹²⁾

Dio arhitektonske plastike manastira Papraće takođe nosi odlike islamskog uticaja. Radi se o nekoliko prozora čiji se okviri završavaju povrnutim lukovima, i o kamenom potkrovnom vijencu bočnih konhi, sačinjenom od istog tipa saracenskih lukova.¹³⁾

II

Ma koliko da je crkva bila protivnik Osmanlija i islamizacije, istočnjački elementi i dekorativni motivi u obliku arabeske, nautova lista, akantove grančice, rumi - ornamentike i sl., najprije se pojavljuju na predmetima izrađenim za crkvu kako na putirima, krstovima, panagijarima, relikvijarima, tako i na tekstilu - crkvenoj odori. Srpski majstori su, suprotno intencijama Pravoslavne crkve, među prvima, vjerovatno prezasićeni vizantijskim dekorativnim manirom, uz motive romanike, gotike i renesanse spontano usvajali i ornamentiku Istoka, odnosno motive islamske dekorativne umjetnosti, i to baš pri izradi sakralnih predmeta.¹⁴⁾

Najveći i najkvalitetniji broj zlatara u XVI i XVII stoljeću dala je Hercegovina. Razvoj hercegovačkih zlatarskih radionica poklapa se sa obnovom Pečke patrijaršije 1557. godine čijim vaskrsavanjem dolazi do obnove i podizanja pravoslavnih bogomolja u ovoj oblasti. Podiže se Dubočica (1565), Pivski manastir (1572-86), Mostači (slikani 1630), doziđu se pripirata u Sv. Trojici kod Pljevalja (1592), obnavlja se Trijebanj, Žitomislić, Tvrdoš, Zavala, Morača i mnogi drugi hramovi. Podizanjem crkava dopunjuje se i njihov inventar: kandila, kadionice, krstovi, panagijari, putiri, a na taj način se ubrzava razvoj zlatarstva.¹⁵⁾ Hercegovački majstori putuju od mjesta do mjesta, od bogomolje do bogomolje i izrađuju naručene predmete. Zlatara ima dosta, a pojedinci se ističu svojim kvalitetnim radom, invencijom i smislom za lijepo. Ono što je posebno karakteristično u radu hercegovačkih zlatara jeste preplitanje retardiranih motiva kasne gotike s islamskim motivima primljenim na samom tlu Hercegovine od turskih - orijentalnih majstora.

---

12) Mazalić Đ., *Novosti*, 227; Enciklopedija likovnih umjetnosti 3, Izdanje i naklada jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb MCMLXIV, 330 (Enciklopedija 3)

13) Šuput M., *Srpska arhitektura*, 80, 99.

14) Karamehmedović A. M., *Umjetnička obrada metala*, Sarajevo 1980., 79-80, 90 (Karamehmedović B., Srpsko zlatarstvo).

15) Radojković B., *Srpsko zlatarstvo XVI i XVII veka*, Novi Sad 1965., 55

(Radojković B., Srpsko zlatarstvo).

Dekoratívni motivi islamske umjetnosti od nautove vreže i pasuljeva lista, pa do stilizovanih ružica i lala, uzetih iz turske luksuzne keramike, turskih vezova i tkanina, upliću se u retardirane motive gotike: pilastre, kontrfore, kvadrifore i rozete. Iz tih motiva pomalaju se renesansni anđeli, koji se bujno preplicu sa islamsko-orijentalnim motivima dajući jedan nov stil u onovremenom hercegovačkom zlatarstvu. Na tim stilskim suprotnostima hercegovački majstori su uspjeli da daju jednu određenu cjelinu, karakterističnu za zlatarstvo hercegovačkih radionica. Oslanjajući se jednim dijelom na tursko-perzijske uzore i savremena turska dostignuća u zlatarstvu, ova radionica je dobila svoj poseban izraz i uticala preko svojih majstora na druge oblasti i susjedne radionice. Njeni majstori - zlatari, rade u toku XVI i XVII stoljeća ne samo po pravoslavnim bogomoljama Hercegovine nego i po srpskim crkvama Bosne, Srbije i Slovenije.¹⁶⁾

Svi radovi majstora hercegovačke zlatarske radionice nose isto obilježje: elemente gotike koji dolaze sa Primorja, a u XVII stoljeću elemente renesanse, preciznost izrade i izvanredan način oblikovanja i prilagođavanja starijih formi novim dekorativnim motivima, kao i ukomponovanje novih orijentalnih motiva u zapadnu dekoraciju.¹⁷⁾

III

Prvi prodori islamsko-orijentalnih elemenata u umjetničkim zanatima koji su se bavili obradom drveta mogu se naći na opremi ikonostasa. Nadvratnici njihovih carskih sjevernih i južnih dveri dobijali su oblike saracenskih dekorativnih arkada. Na stotine pravoslavnih ikona nastalih poslije obnove Pečke patrijaršije 1557. godine nose na sebi u formi krila i centralnog udubljenog polja posuvraćeni islamski luk. Već u drugoj polovini XVI stoljeća na jednom krilu carskih dveri Stare srpsko-pravoslavne crkve u Sarajevu nalazi se dekorativno usječen ovaj saracenski element.¹⁸⁾ U ovom vremenu nastaju i prijestone ikone crkve manastira Žitomislića koje su rad odličnog majstora, koji je, po svoj prilici, prema ondašnjem običaju, sam izveo i drvorezbarne okvire u istom drvetu. Oblici tih okvira izrađeni su pod uticajem onovremene islamske dekorativne umjetnosti velike Gazi Husrevbegove građevinske epohe i pojavljuju se češće u hrišćanskoj umjetnosti u Bosni i Hercegovini u XVI stoljeću.¹⁹⁾

---

16) Isto, 56.

17) Isto, 125.

18) Skarić V., *Sarajevo i njegova okolina od najstarijih vremena do austrougarske okupacije*, Sarajevo 1937, 73 (Skarić V., Sarajevo); Mazalić Đ., *Novosti*, 228; Andrejević A., *Prilog*, 54.

19) Mazalić Đ., *Slikarska umjetnost u Bosni i Hercegovini u tursko doba (1500-1878)*, Sarajevo 1965., 40 (Mazalić Đ., *Slikarska umjetnost*).

Orijentalni uticaji uspješno kombinovani sa vizantijskim, ogledaju se tokom XVI i XVII stoljeća i u izradi crkvenog drvenog namještaja, naročito pjevnica, stolova, stolica i vrata.²⁰⁾

IV

Ispitivanja zidnog slikarstva iz perioda turske vlasti pokazala su da je uticaj islamske umjetnosti na tu oblast umjetničkog stvaranja bio mali.²¹⁾ Ipak, neki uticaji se i ovdje mogu naći.

Pođimo od ktitorskog portreta spahije Milisava u manastiru Žitomislić. Ktitor manastira Žitomislića, spahija Milisav Hrabren, koji se počinje krajem XVI stoljeća, poticao je iz tada već gotovo dva vijeka stare zadužbinarske familije Miloradovića - Hrabrena, čije je bratstvo živjelo u predjelu stolačkih Dubrava i Hrasna.²²⁾

Ktitorska djelatnost ove familije nastavlja se i u drugoj polovini XVI stoljeća podizanjem manastira Žitomislića. Na fresko-portretu zadužbinara Milisava prvi put se, umjesto starog naziva „vojvoda“ sreće turski naziv „spahija“, što ukazuje na izmjenjene prilike.²³⁾

Spahija Milisav ima na glavi kapu, a u slobodnoj ruci, umjesto svitka, drži štap. Slikanje kape se smatra savremenim islamskim uticajem i rijetka je pojava na ktitorskim portretima. Inače, slične kape obrubljene krznom imaju mučitelji na ikoni Sv. Đorđa sa žitijem iz Čajniča, iz 1574. godine.²⁴⁾

Mitropolit hercegovački Savatije Sokolović, potonji patrijarh pečki, zida Pivski manastir (1572-1586), gdje se slika i nepoznati spahija, potpuno obučeni po turskoj modi.²⁵⁾ Da bi koliko-toliko dokučili ovu fresku, moramo poći od akta obnove patrijaršije iz 1557. godine, koji je ipak više koristio pravoslavnoj crkvi Srba, nego islamskoj državi Osmanovića. Osmansko Carstvo u svojim okvirima nije samo dobilo jednu vazalnu crkvenu instituciju, koja će, na izvjestan način, sačinjavati dio njegove administracije, nego i duhovnu tvrđavu neobične snage, otpornu da čuva državne tradicije i produžava zavještajnu historiju.²⁶⁾

20) Radojčić Sv., *Srpska umetnost, Istorija naroda Jugoslavije*, Knjiga druga od početka XVI do kraja XVIII veka, Beograd 1960., 543 (Radojčić Sv., *Srpska umetnost*); Hadžijahić M., *Islam i Muslimani u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo 1977., 55

(Hadžijahić M., *Islam*)

21) Šuput M., *Srpska arhitektura*, 98, nap. 279.

22) Kojić Lj., *Manastir Žitomislić*, Sarajevo 1983., 21.

(Kojić Lj., *Manastir Žitomislić*).

23) Isto, 23.

24) Isto, 94-95. nap. 19.

25) Radojković B., *Srpsko zlatarstvo*, 118.

26) Samardžić R., *Mehmed Sokolović*, Beograd 1971., 116

(Samardžić R., *Mehmed Sokolović*).

Samo je i srpski narod bio zahvalan ovom turskom činu, slikajući u Savatijevoj zadužbini, možda čak i protivkanonski, pomenutu fresku visokog osmanskog dostojanstvenika među hrišćanskim bogougodnicima. To vjerovatno čini izuzetak u našoj kulturnoj historiji.²⁷⁾ Koga predstavlja ova freska, ne zna se. Kako nad njom nema natpisa da bi se znalo čija je, jedini je podatak o tome narodna predaja koja veli da je to slika velikog vezira Mehmed-paše Sokolovića, strica Savatijeve, koji mu je i novčano pomogao da manastir podigne.²⁸⁾

Koliko god ta freska predstavlja kod nas kuriozitet po neviđenosti i neobičnosti, ipak ne treba da zbunjuje. Sokolovići, koji su tada vodili brod srpske crkve, najbolje su mogli da znaju i ocijene ogromne zasluge svog islamiziranog bratstvenika, koji je srpskoj crkvi omogućio da normalizuje svoje stanje i dobije svoje mjesto u osmanskoj državi.²⁹⁾

Govori se da je Smail-aga Čengić i naročito njegov sin Dedaga (Derviš-paša), često dolazio u Pivski manastir, ulazio u crkvu i pred ovom freskom prostirao serdžadu i klanjao. Nakon molitve uvijek bi ostavili ili po žutu medžediju ili dukat, bilo po nešto žita, voska i masla kao prilog bogomolji.³⁰⁾ Kako doći do istine u mnogim pitanjima naše prošlosti, ovdje konkretno kako pomiriti Mažuranićev ep i Smail-aginu milodarsku djelatnost prema srpskoj bogomolji, ostaje zagonetka.

V

Islamski uticaj vidljiv je i kod ukrašavanja i uveza nekih srpskih knjiga. Na primjer, na Prazničkom mineju, koji je štampao Božidar Vuković u Veneciji 1538. godine, cijela kompozicija, osim svetačkih likova, kao da je prenijeta sa jednog tursko-perzijskog rukopisa.³¹⁾

Na srpsku umjetnost se ne samo uticalo nego se ona znala i čuvati i pored svih historijskih nesporazuma. O tome svjedoči u svojim putnim bilješkama iz 1870. godine i učitelj sarajevski, te potonji mitropolit dabrobosanski Sava Kosanović, kazujući: „Ostavih Čajniče, i preko planine kroz

---

27) Mihailović Đ.B., *Manastir Piva* (Izdanje manastira Piva), Cetinje 1966, 12. (Mihailovi Đ. B., *Manastir Piva*).

28) Tomić Sv., *Piva i Pivljani*, Srpska akademija nauka, Srpski etnografski zbornik, knjiga LIX, Prvo odeljenje, Naselja i poreklo stanovništva, knjiga 31, Beograd 1949., 421-424 Tomić Sv., *Piva i Pivljani*, Mihailović Đ. B., *Manastir Piva*, 12; Blagojević O., *Piva. Priroda, Istorija, Etnografija, Revolucija*. Srpska akademija nauka i umetnosti, Posebna izdanja, knjiga CDXLIII, Odeljenje društvenih nauka, knjiga 69, Beograd 1971., 503. (Blagojević O., *Piva*).

29) Kašić D., *Srpska crkva pod Turcima*, Srpska pravoslavna crkva 1219-1969., Spomenica o 750-godišnjici autokefalnosti, Beograd 1969, 149.

(Kašić D., *Srpska crkva*).

30) Tomić Sv., *Piva i Pivljani*, 423; Blagojević O., *Piva*, 504.

31) Hadžijahić M., *Islam*, 55; Šuput M., *Srpska arhitektura*, 98, nap. 279.

osam sahata dođem u manastir Trojicu u Pljevljima. Baveći se tu nekoliko dana i pričekan divno od oca Hristifora, igumana, i Nikole Gospića, prote, pregledao sam crkvu i sve srbulje tu nalazeći se pisane...

Ovaj manastir ima sedam čivčija na svojoj zemlji, a dosta je bogat u crkvenim utvarima, osobito u srebru. Godine 1857. slučajno se zapali nešto u crkvenoj avliji. Vatra zapali sve ćelije pa i u samu crkvu prodre. Tad se turska redovna vojska čovječno pokazala, jer je iz varoši najbrže dotrčala i crkvu odbranila, mada su mnoge ikone kao i templo nagorjele, a moleraj dosta pocrnio... G. prota Nikola Gospić ima u tome zaslugu, jer je s vojnicima kroz plamen iznosio knjige i druge stvari crkvene. Sada su knjige smještene u jednu sigurnu od vatre magacinu na svod izvan crkve. Ja pregledajući, smjestio sam ih u red i preporučio braći, da paze na to narodno blago, koje nam ostaviše trudoljubivi jeromonasi, pišući i prepisivajući godinama te knjige za narod. Da to nam za onda bijaše jedina književnost, i stari pustinjaci obratiše neumorni trud na to... Sad su opet načinjene ćelije oko manastira na tri sprata. Turski sultan poklonio je 50.000 groša, za opravku manastira.³²⁾

Iz dosada kazanog jasno proizilazi da pravoslavna umjetnost sa primjesama islamske ništa nije gubila u svojoj ljepoti pri službi zajedničkom Ocu Nebesnom.

ON THE INFLUENCE OF ISLAMIC ART ON THE ORTHODOX CHURCH IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

The life of the Serbs under foreign government was characteristic for its imitation of the inherited tradition. The Serbian revival which started after the establishment of the Peć patriarchate in 1557 was evident in the restoring of the medieval forms and spirit. In architecture, painting and various forms of written art, the authors repeated the already seen motives of the inherited tradition, trying to preserve the spirit of the Serbian people from alienation.

However, the Serbian cultural being could not remain forever untouched in its civilizational isolation. The penetration of that hermetic isolation in the sphere of jurisdiction of the Serbian Orthodox Church will be most evident in Bosnia and Herzegovina in the XVth century, under the influence of the great building epoch of Gazi Husrev-bey. Elements of Islamic art can be seen in the architecture of Orthodox churches, in sacral objects made of metal and wood, in ornaments and bindings of certain Serbian books, and even in painting.

Art of the Orthodox church with ingredients of Islamic influence did not lose anything of its beauty in serving the common Holy Father.

---

32) Kosanović S., *Srpske starine u Bosni*, Nekolike bilješke, Od Save Kosanovića učitelja sarajevskog, Glasnik srpskog učenog društva, knjiga XII, Sveska XXIX Staroga reda, Beograd 1871, 163.